

Document de treball del Consell Municipal de la Llengua de Benavarri

Preguntes plantejades pel Consell Municipal de la Llengua
Respostes del Dr. Ramon Sistac Vicén

<http://boards3.melodysoft.com/app?ID=catalarago>

1. Què s'entén per llengua i per dialecte?

La *llengua* és un “sistema lingüístic propi d'una comunitat”. La mateixa definició es podria aplicar a *dialecte*. En est sentit, La diferència entre *llengua* i *dialecte* vindrà marcada per dos condicions:

- El dialecte és *menor* que la llengua (hi està inclòs)
- El dialecte és una varietat *diatòpica* (és a dir: espacial, geogràfica) de la llengua

El dialecte, doncs, no és res més que un subconjunt de la llengua, un *registre* geogràfic. Tot parlar és, doncs, a la vegada llengua i dialecte. Açò podria ser-ne una definició: “el *dialecte* és un sistema lingüístic menor, caracteritzat en l'espai, inclòs dins un sistema major, anomenat *llengua*”.

2. Què és una isoglossa?

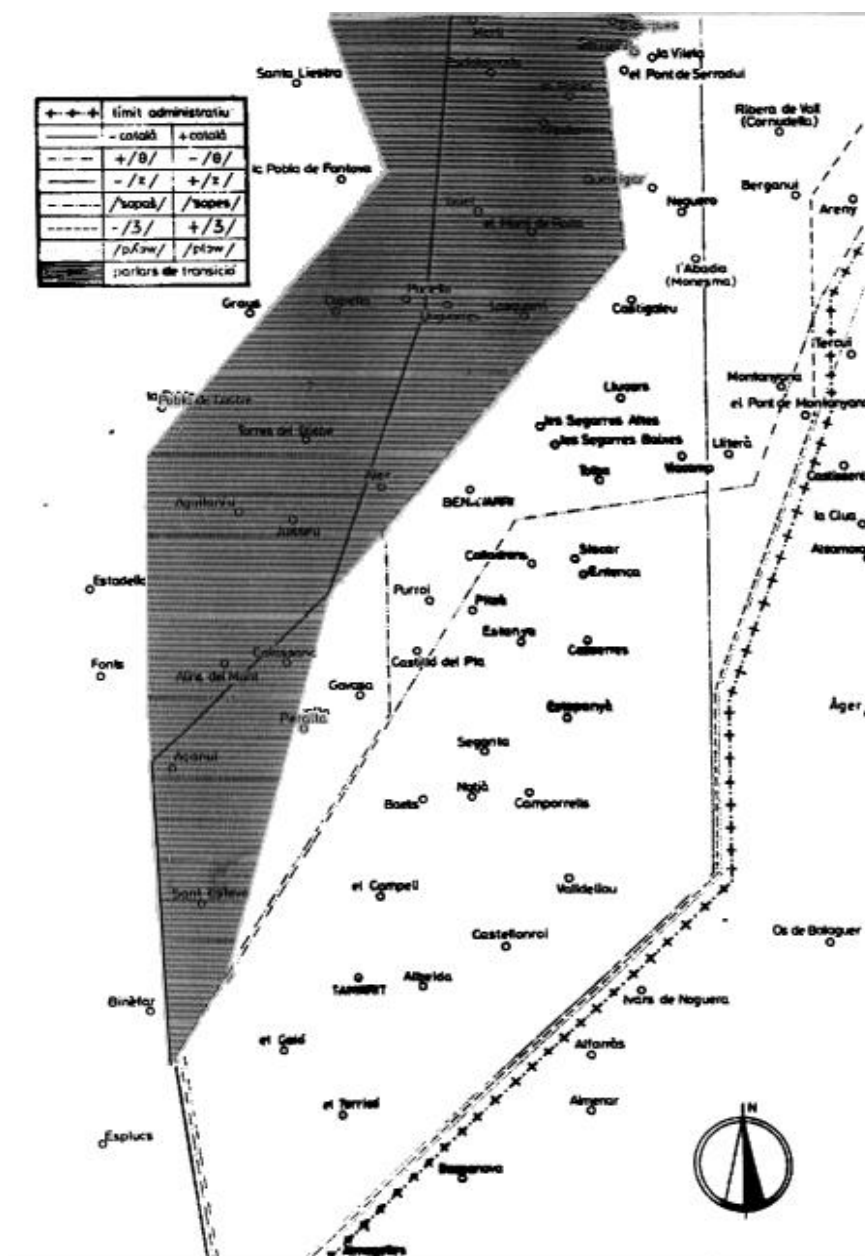
El terme *isoglossa* fou utilitzat per primera vegada pel dialectòleg letó Bielenstein, tot calcant-lo del terme meteorològic *isoterm* (“*iso* + *glossa*” = ‘igual llengua’). **Isoglossa** és la línia imaginària que separa la presència/absència d'un tret lingüístic concret.

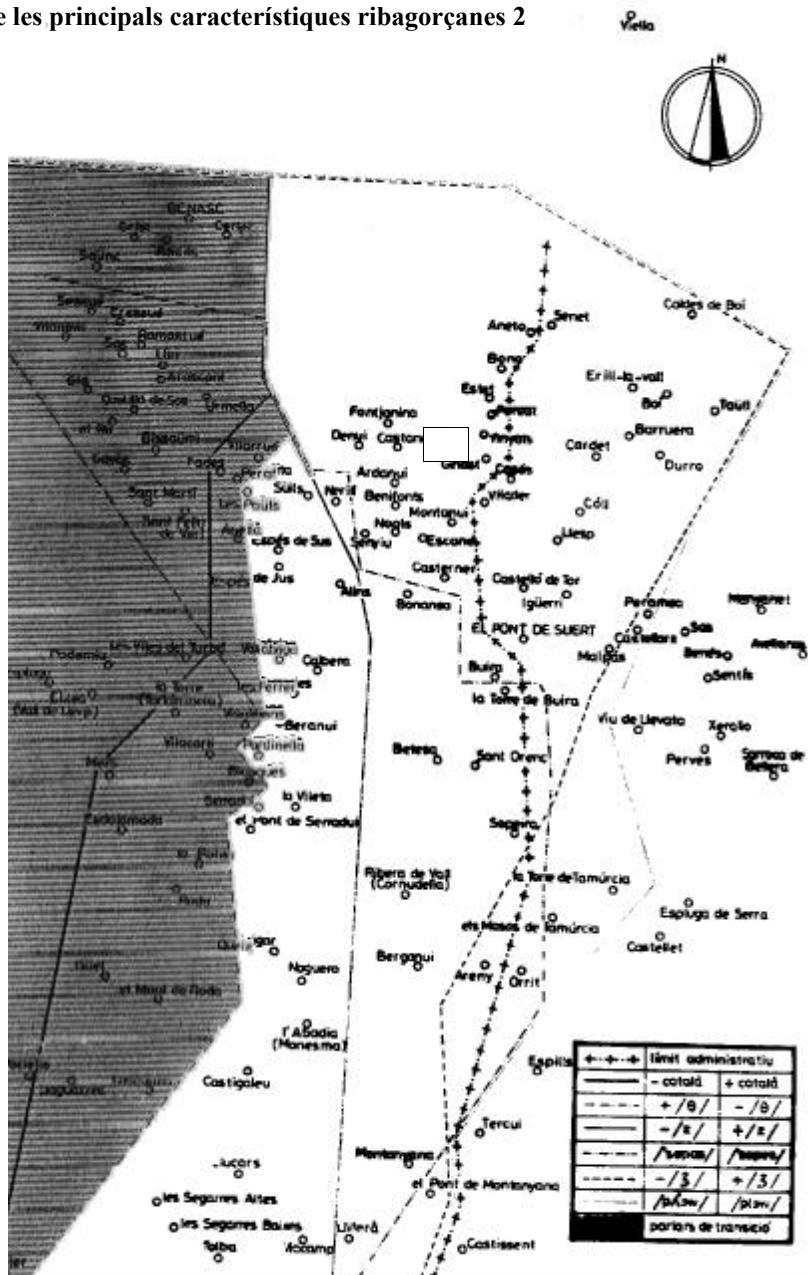
3. Quines són les principals isoglosses de trets morfològics, fonològics, sintàctics i lèxics que travessen la Franja en general i el municipi de Benavarri en particular?

- Si bé la norma escrita segueix el català central per a l'accentuació de la *e* tònica procedent de È i Ī llatines, el català occidental pronuncia, tanmateix: *francès* franc[és]s, *vostè* vost[é]...
- La *e* tònica procedent del diftong AI llatí o romànic es pronuncia oberta en alguns indrets, principalment a la Baixa Ribagorça i a la Llitera: prim[ɛ]r, figu[ɛ]ra, f[ɛ]r, f[ɛj]t, ll[ɛj]t...
- També es pronuncia oberta en alguns llocs, principalment a l'Alta Ribagorça, la *e* tònica procedent de la Ē llatina: f[ɛ]sta, p[ɛ]dra, Ll[ɛ]ida...
- La -a final àtona s'articula de maneres molt diverses, sovint locals: terr[a] (més general), terr [ɑ], terr[ɛ]...
- Els parlars nord-occidentals solen tancar la *e* àtona en contextos palatals: m[i]njar, g[i]ner, perx[i], d[i]xar... També hi ha la tendència a fer-ho en posició final: pint[i], càni[m]...
- La *e*- inicial travada sol obrir-se en *a*:- [a]scoltar, [a]nviar...
- La *o*- inicial àtona diftonga a molts indrets: [aw]liva, [aw]lor, [aw]fegar-se...
- La *o* pretònica, especialment en contextos palatals, sol tancar-se: c[u]sí, c[u]ixí, b[u]tifarra, v [u]stè...
- En alguns pobles de la Ribagorça es pronuncia el segment final àton -es amb *a*: l[a]s cas[a]s, din[a]s...
- A la Ribagorça, la Llitera i el Baix Cinca (fins a Torrent de Cinca) es palatalitza la *l* agrupada: p[ʎ]oure, c[ʎ]au, f[ʎ]ama, b[ʎ]at...
- A moltes localitats ribagorçanes i a totes les lliteranes es pronuncien sordes les alveolars sonores: ca[s]a, do[ts]e; i a gairebé tot el territori (excepte a una part de la Terreta d'Areny) les prepalatals: lle[tʃ]ir, forma[tʃ]e...
- A la Ribagorça i la Llitera -I-, -DI-, -BI- i -GI- llatines s'han mantingut com a [j] o han caigut: ma[j]or, pu[j]ar, ro[j], ma[j], passe[Ø]ar...
- En alguns indrets extremoccidentals ribagorçans i lliterans existeix el fonema interdental [θ]: a[θ]ò, [θ]inquanta, ca[θ]ola...

- En alguns castellanismes, s'usa la [χ] castellana: lu[χ]o, ma[χ]o, [χ]àrcia...
- Es pronuncia amb *e*, segons el model occidental, genoll, fenoll, teixó, restoll, terró, xafegor, renyó, redó, seroll...
- A molts llocs encara es conserva la forma clàssica sense *d* adventícia en el context de consonant agrupada amb *r*: *tenre, venre, cenra, divenres*...
- En algun cas, la -NN- llatina no es palatalitza: cana, escanar, cabana, bana...
- Se sol conservar, com en català clàssic, els treus graus de distanciament: ací, *astí*, allí; açò, això, allò; est(o), eix(o), aquell (o *aguest, agueix, aguell*)...
- Els imperfets segueixen el model anava / *voleva* (o *voliva*) / *dormiva*
- Els verbs de la tercera conjugació incoatius prenen l'increment -ix (patix o *patís*) i -isc- (patisca)
- Es distingeix perfectament "per" de "per a" (*pa* o *pra*)
- "Jo" substitueix "mi"
- No se sol fer concordança en casos com "les ha trobat" o bé "s'hi construirà moltes cases"
- Hi ha un lèxic específic, amb esporàdiques influències castellanes, aragoneses i occitanes; però sovint força arcaïtzant, que remet als altres dialectes perifèrics i al català medieval: aixaugar, amortar, ansera, (a)babol, canuda, eixir, envasador, esbelegar, guaire, llenat, maití, piar, pulça, sallagó, torterol...

Distribució de les principals característiques ribagorçanes 1

4. Tot i que geogràficament les parles romàniques formen un *continuum* de permanent transició, quines són les isoglosses que la comunitat científica considera determinants per a establir les “fronteres” entre les llengües parlades a Aragó?

Tradicionalment, la dialectologia ha considerat com a límit absolut la diftongació o no de Ę i Ő tòniques (obertes en llatí vulgar). Hi ha, però, una llarga sèrie de trets que caracteritzen el català per contraposició a les altres llengües veïnes (en est cas, castellà i aragonès). El quadre següent és un resum de les principals diferències amb el castellà. Cal tindre present de tota manera que en alguns casos l'aragonès es distancia del castellà i s'atansa al català:

DIFERÈNCIES FONÈTIQUES

CATALÀ	CASTELLÀ
set vocals tòniques: casa , terra , llenya , pinya , sola , mossa , fusta	té cinc vocals tòniques: casa , mesa , piña , cosa , nudo .
antiga diftongació davant de iod amb resultat actual de vocal tancada: llit (<*lieit), mig , fulla	no diftongació del castellà en presència de iod (a diferència dels parlars lleonesos, aragonesos i occitans): lecho , medio , hoja
caiguda de les vocals finals llatines àtones (excepte A): fam , sac	conservació: hambre , saco (en aragonès cau la -E)
no hi ha ni [x] — jota castellana— (solament en castellanismes, o anglicismes via castellà: “ almeja ”, “ jòquei ”) ni [θ] — zeta castellana— (molt dialectalment, a Peralta, la Codonyera...)	en castellà estàndard peninsular, [x], [θ]; encara que el darrer siga desconegut de gran part de l'espanyol meridional i no es realitzi en tota l'Amèrica Llatina (“ seseo ”)
consonants catalanes: casa , dotze , potser , pagès , formatge , caixa (i vi a Balears, País Valencià, Camp de Tarragona)	inexistents en espanyol general (però judeoespanyol casa , argentí mayo , andalús chorizo . En aragonès, ixa)
alta freqüència de consonants finals: fum , blanc , groc , bony , pot , clatell , baf , tap , roig . També grups consonàntics: els anteriors més -s plural (fums , blancs , grocs ...) i d'altres (bosc , serp , agost , remolc , tard , dorm , forn , porc ; amb els seus plurals de tres consonants)	absència de consonants en posició final (excepte n, l, r, s). Així, veiem la dificultat que representa per als castellans la pronunciació de paraules catalanes (“ fun ”, Companis ”, “ Sabadel ”, “ Monserrà ”. En conseqüència, absència total de grups consonàntics finals)
geminacions: poble , setmana , suggerir	absència de geminacions (però, en andalús: hacerlo “ asèl-lo ”)
assimilacions de vocals i consonants i sonoritzacions dins de la frase: els astres , una altra , sis rals	més tensió articulatòria i més resistència a enllaços, assimilacions, sinalefes, etc.
caiguda de l'antiga -s- davant d'accent: veí , cuina , saó (encara se sent, però, en algun indret del Pallars, “ vesí ”)	conservació: vecino , cocina , sazón
manteniment de Ge,i- inicial: germà , geniva , gener , ginebre , ginesta	hermano , encia , enero , enebro , hiniesta . En aragonès: chermano ...
conservació de F- inicial llatina: farina , fum	caiguda de F- (com en gascó, potser per influència basca): harina , humo (però es conserva en judeoespanyol i en aragonès)
palatalització de L- inicial llatina: lluna , llum	L- sense modificar: luna , luz
caiguda de -N final: mà , camí (però en plural: mans , camins)	conservació: mano , camino
OCULU, FOLIA, PALEA han donat -ll-: ull , fulla , palla (en cat. oriental: “ paia ”, “ ui ”, “ fuaia ”). Idèntica evolució en aragonès	ojo , hoja , paja
clau , ploure , flama (en ribagorçà: “ cllau ”, “ plloure ”, “ fllama ”)	CL-, PL-, FL- han evolucionat a ll-: llave , llover , llama
-ND- s'ha reduït a -n-: fona , manar , rodona	-ND- conservat: honda , mandar , redonda
vocalització final en -u: preu , veu , hereu , peu	altres solucions: precio , voz , heredero , pie

DIFERÈNCIES MORFOSINTÀCTIQUES

ús generalitzat del possessiu amb article (el meu, el vostre...)	possessiu sense article: mío, vuestro...
infinitius plans de la segona conjugació: caure, témer	tots els infinitius aguts, amb accent a la desinència: caer, temer
incoatiu: parteixo-partisc, parteix-partix, parteixi-partisca	absència de l'increment incoatiu: parto, parte, parta
pretèrit perifràstic: vaig menjar	pretèrit perfet: comí
pronoms adverbials en, hi	"hi" només en l'impersonal "hay". "en" existeix en aragonès

DIFERÈNCIES LÈXIQUES

lèxic llatí més innovador (parlar, menjar, paella, bullir, etc.)	lèxic llatí més conservador (hablar, comer, sartén, hervir, etc.)
nombre superior de germanismes (boig, taca, lleig)	nombre superior d'arabismes (aceite, almohada, albañil)
diferències semàntiques: dona, traure, colgar, anar	diferències semàntiques: dueña, traer, colgar, andar

5. A quin dialecte pertany la parla del municipi de Benavarri?

Al *ribagorçà* (també se'n podria dir *ribagorçanopallarès*, si es considera que forma conjunt amb el *pallarès*), subdialecte del català occidental (o *nord-occidental*).

6. A quina llengua pertany el dialecte que se parla a Benavarri?

Sense cap mena de dubte, a la llengua catalana. No és que hi "pertanye": en forma part dels des orígens de la transformació del llatí en les llengües romàniques.

7. Quins són els altres dialectes de la llengua a què pertany el dialecte de Benavarri?

català	occidental	nord-occidental	ribagorçanopallarès: [parlars híbrids]
			lleidatà
		tortosí i valencià septentrional: [ribera Guadalupe-Bergantes]	
		valencià	central
			apitxat
	meridional: [mallorquí]		
	oriental	rossellonès (sept.): [capcinès i d'altres transicions]	
		central:	[septentrional de transició] [salat] [xipella o transició or.-occ.] tarragoní
		balear	mallorquí: [sollerí, pollencí]
			menorquí
eivissenc			
alguerès			

8. Quin de tots aquests dialectes és la “llengua pura i autèntica”?

No hi ha dialectes “purs” o “autèntics” i dialectes “impurs” o “falsos”. Tots els dialectes de la llengua han de tindre la mateixa consideració. Tan “bon català” és el *barceloní*, com el *lleidatà*, el *mallorquí*, l'*alcoià*, el *fragatí* o el *benabarrès*. La resta són prejudicis.

9. Què és una norma estàndard i per a què serveix?

- Facilita de forma econòmica i amplificadora (no restrictiva) models de llengua per a situacions formals i transdialectals.

- Té un alt valor simbòlic i aglutinant (identificador) que serveix de referència per a tots els parlants i que, des del punt de vista de l'estructura lingüística, contribueix a diferenciar la llengua de la comunitat de les varietats veïnes o afins.

10. Nya norma estàndard oral i escrita? Si és així, el grau de flexibilitat de les dos normes és el mateix?

La llengua oral és molt diferent de l'escrita (*verba volant, scripta manent*). És per això que l'estàndard oral és molt més flexible que no pas la llengua literària. Tot i això, el català escrit, ja d'ençà de la codificació de Pompeu Fabra –i ara encara més– permet molt de joc als dialectes. Tan legítim és escriure en català *meva com meua, espill com mirall, digui com diga, prefereixi com preferisca, aneu com anau*.

	ORAL	ESCRIT
1	multidimensional	unidimensional
2	passatger	durador
3	forma discursiva: diàleg	forma discursiva: monòleg
4	depèn del context	autònom
5	implícit	explícit
6	estructura no lineal agregativa	estructura lineal analítica
7	flexible	fix
8	partícep-subjectiu	distant-objectiu
9	espontani	controlat

Dominique WILLEMS, "Lingüística y fuentes orales".

Col·loqui sobre les fonts orals. Monestir de la Real (Sant Bernat). Palma, 12-15 d'abril de 1984. UIB, Palma 1992.

11. Què vol dir que una norma estàndard siga diasistemàtica? Perquè els barcelonins pronuncien el plural femení com "-as" i l'escriuen "-es"? Perquè els barcelonins escriuen, en posició àtona, per a algunes paraules "o" i per a d'altres "u" si sempre pronuncien "u"? Perquè a València ciutat escriuen en unes paraules "tx" i en altres "j/g" per a la palatal africada sorda? Perquè a Catalunya tots escriuen la "r" final dels infinitius si ningú la pronuncia?

L'ortografia d'una llengua sempre és arbitrària, fruit de l'etimologia, la convenció i la tradició. Cap idioma no disposa d'una ortografia cent per cent fonètica. Això permet, entre altres coses, que cadascú pronuncie segons el seu dialecte. La paraula "gent" jo la pronuncio "txen", un de València "txent", un d'Alzira "tgent", un de Lleida "tgen", un de Palma "gent" i un de Barcelona "gen". Però tots hem d'escriure *gent* perquè així és conforme a l'etimologia llatina de la paraula, a la tradició escrita (fins i tot a la Ribagorça) ja des de l'època medieval, perquè així garantim també la unitat i la supervivència de l'idioma i la intercomprensió entre tots els parlants independentment de la seua procedència dialectal, i perquè així ho marquen, des de 1913, les normes ortogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), que per llei de l'Estat (Reial Decret de 1978) és l'acadèmia de la llengua catalana, amb competències en tots els territoris on és parlada.

12. Quina és la norma estàndard de referència per a la llengua que se parla al municipi de Benavarri?

La norma estàndard de referència, per a Benavarri i per a tot l'Aragó catalanòfon, és l'estàndard català, especialment l'utilitzat pels parlants del dialecte occidental, d'Alacant fins Andorra. La sèrie de documents *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana* de l'IEC conté les directrius d'allò que és admissible en la llengua oral segons el seu grau de formalitat. Per a la llengua escrita, és la *Gramàtica normativa* de l'IEC, la darrera versió de la qual és consultable a Internet (www.iecat.net).

13. Què són els subestàndards?

Són les diverses maneres regionals d'interpretar la llengua estàndard, amb adaptacions perquè els parlants se senten més còmodes i la llengua comuna s'enriqueix amb els diferents accents.

14. Nya subestàndards dins la llengua a què pertany el dialecte de Benavarri?

Hi ha diverses adaptacions o subestàndards, segons les diverses situacions socials de la llengua en els diferents territoris on es parla. Els principals (model valencià, model balear, model alguerès...) han estat reconeguts per l'IEC. El català estàndard usat majoritàriament en els mitjans públics catalans (i, en especial, TV3) no és res més que el subestàndard propi del català central.

15. La norma estàndard posa en perill la supervivència dels dialectes o els ajuda a sobreviure més enllà de les situacions col·loquials?

Actualment, gràcies als coneixements que ens aporta la lingüística, la dialectologia i la sociolingüística, sabem que només sobreviuen les llengües que aconsegueixen ser parlades en tots els àmbits comunicatius, per a la qual cosa han de disposar d'una varietat referencial o estàndard. Paradoxalment, l'existència de l'estàndard és condició indispensable per a la supervivència del dialecte. La unificació excessiva sobre els dialectes que s'atribueix a l'estàndard és més fruit de l'estandardització de la nostra manera de viure que no pas d'un ús correcte de l'estàndard, que s'ha d'usar només en la comunicació formal.

16. Nya alguna llengua que s'escriu tal com se parla? És cert que el castellà s'escriu tal com se parla? A totes les llengües d'alfabet llatí se pronuncia el dígraf "ch" de la mateixa manera? Quina és la forma natural autèntica de pronunciar el dígraf "ch"?

Com hem dit adés, no hi ha cap llengua que s'escriu tal com se parle (fins i tot hi ha llengües amb alfabet ideogràfic amb que dos o més idiomes absolutament diferents comparteixen la mateixa forma escrita, com és el cas del cantonès i el mandarí). Pensem en com es pronuncia en castellà les paraules *chorizo*, postres i *mayo*, segons que ho faça un castellà, un andalús, un cubà o un argentí...

Pel que fa al dígraf "ch", en llatí es llegia com "k", i així ho feien el català i l'aragonès medievals, i així ho fa encara l'italià modern. Altres idiomes romànics, com el francès o el portuguès, el llegeixen com si fos la "x" de *caixa* (com fan, d'altra banda, la majoria dels andalusos).

17. Què és el bilingüisme i què és la diglòssia?

Segons el DIEC, *bilingüisme* és la "coexistència de dues llengües en un mateix parlant o en un grup social determinat", mentre que la *diglòssia* és la "situació sociolingüística en què dos idiomes o parlars són usats amb valor social diferent: l'un és usat per a funcions formals,

generalment en l'ús escrit, enfront de l'altre, que és usat per a funcions informals, bàsicament orals”.

18. Nya llengües de cultura i llengües que no ho són?

Totes les llengües naturals transmeten el coneixement, el llegat cultural d'un poble. Des d'est punt de vista totes ho són, de cultura. A més a més, les estructures de totes les llengües conegudes, tant del passat com del present, permeten l'expressió de qualsevol concepte, encara que circumstancialment puguin tindre mancances lèxiques. Totes les llengües són, doncs, iguals. Pensar que hi ha llengües de cultura i llengües que no és un greu perjudici que no es correspon amb els coneixements que ens dona la lingüística.

19. Quina és la situació lingüística actual a Benavarri, de bilingüisme o de diglòssia?

Tradicionalment era diglòssica: el castellà per a les funcions altes i el català per a les baixes. Actualment, però, el castellà desplaça cada vegada més el català també en les baixes, especialment entre les noves generacions. Esta situació amenaça greument la supervivència del català de Benavarri.

20. Nya exemples de societats diglòssiques en el passat i en el present? Quina ha sigut l'evolució de la situació lingüística en les societats diglòssiques del passat?

De societats diglòssiques n'hi ha moltes. Ara bé: la diglòssia entre llengües diferents difícilment és estable. O es produeix un procés de normalització de la llengua baixa o, inexorablement, la llengua alta acaba reemplaçant la baixa. El bilingüisme diglòssic tendeix a convertir-se en bilingüisme substitutiu. Els exemples propers del procés de desaparició de l'aragonès i de l'occità en són un bon exemple.

21. Quins models de societats bilingües nya al món?

En les societats humanes existeixen models de poliglotisme molt diversos. Hi ha comunitats on la llengua autòctona és menystinguda i fins i tot clarament perseguida, però també n'hi ha d'altres, més democràtiques, que protegeixen la identitat lingüística dels ciutadans. Entre estes darreres, els models més estesos són aquells que parteixen la territorialitat. Açò vol dir que una llengua és considerada predominant a tots els efectes (generalment amb caràcter d'*oficial* o *cooficial*), en el territori on és pròpia, sens perjudici dels drets individuals dels ciutadans.

22. El bilingüisme vol dir que tots els textos orals i escrits en una llengua han de tindre sempre traducció a l'altra llengua?

Generalment, mai a efectes privats. En l'ús públic hi ha diversos models i, sobretot, diverses situacions. No és el mateix el cas de la relació, per exemple, basc/castellà (llengües genèticament molt diferenciades, sense possibilitat d'intercomprensió mútua), que el de la relació entre català i castellà, llengües molt pròximes, fàcilment intercomprensibles, especialment per escrit. Quan s'intenta salvar una llengua en situació de forta recessió, s'hi sol aplicar mesures de *discriminació positiva*, similars a les que s'aplica a les persones discapadades per tal d'accedir als transports públics, al món laboral, als edificis... Les societats civilitzades protegeixen i conserven la seua diversitat interna, tot evitant que els febles competisquen en les mateixes condicions que els forts.

23. Què s'entén per bilingüisme actiu i bilingüisme passiu?

El bilingüisme actiu implica la capacitat real d'un individu de parlar dos llengües amb la mateixa facilitat. El bilingüisme passiu implica la capacitat de parlar una llengua (la pròpia), i entendre l'altra en qüestió la qual cosa garanteix el dret a expressar-se en la seua de tots individus de la comunitat. La tria d'una llengua o una altra pot ser un dret individual, però el coneixement, com a mínim passiu, de les dos és l'únic garant dels drets col·lectius.

24. Quines mesures de planificació lingüística ja aplicades en llocs amb una situació similar a la de Benavarri se podrien endegar des de l'Ajuntament de Benavarri per tal de protegir i fomentar la nostra llengua?

Foment de l'ensenyament escolar amb l'increment d'hores i el foment de l'ús vehicular de la llengua, ús del català de Benavarri en els actes públics, en la informació i en les edicions municipals, en la retolació pública, cursos per a adults i alfabetització en català, conferències i altres activitats per a donar a conèixer la realitat lingüística ribagorçana i aragonesa en general, estudi del dialecte i de la toponímia, foment de la imatge cultural i lingüística del municipi i de la comarca entre els visitants, especialment catalans i aragonesos... Totes estes mesures ja han estat endegades exitosament per altres municipis de la Franja.

25. Quines institucions (universitats, acadèmies, instituts normatius, congressos científics, associacions d'escriptors, associacions de lingüistes, etc.) són científicament fiables per a respondre a consultes en matèria lingüística.

Els departaments de Filologia Catalana o de Lingüística de les universitats, especialment les geogràficament properes (Lleida, Saragossa...), l'àrea de Llengua del Centre d'Estudis Ribagorçans, els lingüistes dialectòlegs o sociolingüistes. I, molt especialment, la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans que, com acadèmia de la llengua catalana, és dipositària de l'autoritat lingüística. Disposa, a més, d'una Oficina de Correcció i Assessorament Lingüístics (OCAL), d'accés públic.

26. Nya algun llibre de divulgació que pugua resoldre de manera entenedora totes o una bona part de les 25 preguntes anteriors?

N'hi ha, i de bons. Pel seu llenguatge entenedor, en destaquem tres:

- MOLL, F. de B. Llengua o dialecte? Català o mallorquí? Govern de Balears, Palma 1978
- VENY, J. Els parlars catalans. Síntesi de dialectologia catalana. Raixa, Palma 1982³
- SISTAC, R. El català d'Àneu. Reflexions a l'entorn dels dialectes contemporanis. Consell Cultural de les Valls d'Àneu. Esterri d'Àneu 1998